

DIÁKSZEREP, DIÁKRÉSZVÉTEL, DEMOKRÁCIA

Csákó Mihály – Fóti Péter – Pásztor Erzsébet – Trencsényi László

A tanulói és a diákrészvétel, az iskolai demokrácia magyarországi helyzete

A magyar iskola kontinentális hagyományai korábban sem kedveztek a tanulói részvétel elvének. Néhány úttörő kezdeményezés mellett a "létező szocializmus" iskolai gyakorlata le is járatta az iskolai demokráciáról szőtt pedagógiai álmokat. A 25 év előtti demokratikus átalakulást követő törvényalkotás ügyelt arra, hogy a demokratikus normák, a gyermeki jogok és a méltányosság elve érvényesüljön a szabályozásban, de az iskolák szellemiségének, kultúrájának átalakításában nem volt hatékony. A Nemzeti Együttműködés Rendszerének nevezett kormányzat politikája a tanulói jogok világát is elérte, nem csupán beomlottak a rövid idő alatt felhúzott demokratikus építmények, de a pedagógiai ideológián túlmenően jogi erejű szabályok is csorbítják a lehetőségét, hogy a tanulók, diákok saját intézményük felelős gazdái, a demokratikus közélet gyakorlói lehessenek.

Egy 2005-ös reprezentatív felmérés szerint a magyar középiskolák túlnyomó többségében megfosztották a diákokat törvényben rögzített demokratikus jogaik gyakorlásától. A helyzet azóta annyiban változott, hogy a diákok törvényben garantált jogai csökkentek. A diákönkormányzatok a középiskolások szerint az iskolák túlnyomó többségében nem vesznek részt a házirend elkészítésében, s az iskoláknak csak kevesebb, mint harmadában titkos a DÖK tagok választása. A diákok többsége, iskolatípustól függetlenül a DÖK-nek csak végrehajtó szerepet tulajdonít. Az iskola életét meghatározó döntésekbe a diákoknak általában nincs érdemi beleszólásuk. A diákok kiszolgáltatott helyzetük tudatában nem ismerik és nem is gyakorolják jogaikat. Minden alapunk meg van feltételezni, hogy ez a helyzet 2005 óta nem javult.

A DIÁKÖNKORMÁNYZAT HIPOTETIKUS TÍPUSAI

(Csákó Mihály 2005)

Az iskolai diákönkormányzatok működési típusai		Tanári beleszólás		
		Nincs: Az iskola nem törődik a diákönkormányzattal	Van: Az iskola a törvény betűje és szelleme szerint jár el	Van: Az iskola törvényes jogain túl beavatkozik
Diákráktívítás	Nincs	Formális létezés	Demokratikus: oktató-nevelő jellegű	Antidemokratikus: iskolavezetés passzív "szíjattétele"
	Van: szűk kisebbség (stréber)	Formális: magán- vagy csoportérdeket testesít meg	Formális: nincs igazi képviselet	Antidemokratikus: az iskolavezetés aktív "szíjattétele"
	Van: önálló képviselet tömegbázissal	Demokratikus	Demokratikus: egyeztető	Demokratikus: konfliktusos

A diákönkormányzat, diákrészvétel, demokrácia kérdéskörében nem készült külön tanulmány az Agóra részére. Álláspontunk az alábbi korábbi tanulmányokon alapul:

Csákó Mihály (2005): Mitől féltsük az iskolást? (Vitaindító előadás az Eötvös Károly Intézet 2005. évi konferenciájához).in: *Politika és iskola*, szerk. Majtényi László és Soody Bernadette, Eötvös Károly Intézet, hn., 2005, 23–32.

Csákó Mihály (2009): Demokráciára nevelés az iskolában. In: Somlai P, Surányi B, Tardos R, Vásárhelyi M (szerk): *Látás-viszonyok* . Budapest: Pallas, pp. 155-188.

Csákó Mihály: Iskolai demokrácia, diákönkormányzatok, diákjogok, in: *Lukács a mi munkatársunk*, szerk. Majsai Tamás és Nagy Péter Tibor, WJLF, Budapest, 2009. 91-110.

Fóti Péter: [Valódi demokratikus intézmények az iskolákban a diákönkormányzatok helyett](#) tani-tani.info 2011. jún. 29. - 23:47

Fóti Péter: [„A demokrácia nem magától értetődő, de nagyon erős” Leonard Turton summerhilli tanár portréja I. rész](#) tani-tani.info 2011. okt. 11. - 19:31

Fóti Péter: [Tantervi tanácsadó és a demokratikus iskolák mozgalmának kezdeményezője Leonard Turton summerhilli tanár portréja 2.](#) tani-tani.info 2011. dec. 02. - 13:14

Trencsényi László (1996).AZ iskola-köztársaságok történetéből. In. T.L. (Szerk.): Az alkotmányos pedagógus, Janusz Korczak. Állampolgári Tanulmányok Központja - Iskolapolgár Alapítvány.

Trencsényi László: [Intézményhasználói jogok – az empowerment mint jogi és mint pedagógiai jelenség](#) - tani-tani.info 2012. feb. 11. - 17:40

[Summerhill Dráma - Egy demokratikus iskola -BBC film](#)